

Kur'an'da Engelliler

Arzu BESİRİ

GİRİŞ

Engelli, vücudunda doğuştan veya sonradan oluşmuş, fiziksel, biyolojik veya estetik olarak, görünüm/işlev bozukluğu nedeniyle, günlük hayat ve sosyal yaşam içerisinde engel ve sorunlarla karşılaşmakta olup, genel hayata uyum sağlayabilmesi ve engel durumuna özel gereksinimlerinin sağlanması için, sosyal-bilimsel çalışma ve destekleri almaya hakkı olan kişidir. (Örneğin; görme engelli, işitme engelli, zihinsel engelli, ortopedik engelli, konuşma engelli...)

2004 yılında çıkarılan Özürlüler Kanunu'na göre engelliler, "Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan, günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmeti alan kişilerdir."

Bugün, bir kişinin engelli sayılabilmesi için, o kişinin bedensel (anatomik, ortopedik) bozukluğundan ziyade, fonksiyonel yetersizliği olup olmadığına, bir başka deyişle, arızalanmış organların ne derecede görevlerini yerine getirip getirmediğine bakılmaktadır.¹

KUR'AN'DA KULLANILAN ENGELLİLİK KAVRAMLARI VE ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ

İnsan Allah'ın yarattığı varlıklar içinde en kıymetli, en üstün, en mükemmel ve en şeref-

li varlıktır. İnsan kendi iradesiyle nefsini iyiye ve güzele yönlendirebileceği gibi, kötüye ve yanlış da yönlendirebilir. Kur'an insanlık için bir rahmettir ve Hz. Muhammed (s.) insanlığa doğru yolu göstermek ve geçmiş ümmetlere getirilen zorlukları kaldırmak için gönderilmiştir. Yüce Allah, kendisini ve kitabını rahmetle, Nebi'yi de rahmet ve ümmete zor gelen hususları bağışlayıcılık sıfatıyla vafetmiştir. Yine Kur'an'da pek çok ayette kişinin noksanlıklarının yol açtığı özel durumların, kişiyi mükellef tutmada dikkate alındığı görülmektedir.

Engelli her insan, insan olması münasebetiyle imtihana tutulmaktadır ve kişinin engelliği imtihanlarından birisidir. Engellilik günlük hayatı zorlaştıran ve direkt olmasa da dolaylı olarak engelli kişinin ailesini de ciddi manada sıkıntıya sokan bir durumdur. Önemli olan bu imtihan sürecini kulluk bilinci ve sorumluluğuyla atlatmaktır. Mademki bizler Müslümanız kitabımızın bize gösterdiği yol çerçevesinde hareket etmeli ve böylelikle Allah'ın rızasını kazandığımız gibi engelli kişilere karşı da bilinç oluşturmalyız.

KUR'AN'DA GERÇEK MANADA KULLANILAN ENGELLİLİK KAVRAMLARI

Kur'an-ı Kerim'de direkt olarak engelli kelimesini içeren bir kelime bulunmamakla birlikte, her tür hastalık, bedensel ve zihinsel engelliği ifade için farklı kavramlar kullanılmıştır. Mesela;

Darr, her türlü bedensel ve zihinsel hastalığı, maddi-manevi her türlü zarar veren şeyi, şiddet, hastalık, darlık ve sıkıntıyı ifade etmektedir.

¹ Arzu Besiri, "Yoksulluk Ekseni Üzerinde Engellilerin Eğitimi", *TBB Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2009, s. 353-354.

Durr, insanın bedenî ve zihni organlarında meydana gelen engelliliği ve her türlü hastalığı içermektedir.

Muzdar, bedensel ve zihinsel engelliliği, maddi-manevi her türlü sıkıntı ve musibeti içermektedir.

Ullî'd-darar, körlük, sağırılık, dilsizlik, topallık, bunaklık, felçlilik, delilik gibi bütün her şeyi kapsamaktadır.

Marad, sağlığın bozulmasında kullanılır. Özür ise Arapçadır, bir eksik ve günahı olma demektir. Kişinin kusur veya günahından dolayı kendini temize çıkarmaya çalışması da bu kapsamdadır². Görüldüğü gibi Kur'an-ı Kerim pek çok terim içermektedir.

1. Körlük

Kur'an'da en çok bahsedilen engel grubu olmasının nedeni o dönemde hastalık sebebiyle ve bunun yanında savaşların ok ve mızrak gibi delici aletlerle yapılmasından dolayı toplumlarda görme kabiliyetlerini kaybeden insanların çok olması olabilir.³ Kur'an'da körlerden *âmâ* ve *ekmeh* kelimeleri kullanılarak bahsedilmektedir. Körler çeşitli sebeplerle görme yetisini yitiren kişilerdir. Ekmeh ise anadan doğma kördür.

"Ekmeh" kelimesi iki ayette Hz. İsa'nın görme engellileri iyileştirmesi bağlamında geçmektedir. (Al-i İmran, 3/49; Maide, 5/110) Ayrıca Hz. Yakub'un gözüne üzüntüsünden ak inmesi (Yusuf, 12/ 84) ve daha sonra iyileşmesinden söz edilmektedir. (Yusuf, 12/93) Görme engelliliğinden söz eden 24 ayetin on beşi fiziksel anlamda görme engelliliğinden beş tanesi benzetme bağlamında görme engelinden, dört tanesi ise ahirette göremekten söz etmektedir.⁴ Allah'a ve Peygamberi'ne gönülden iman etmiş görme engelli

birisinin, Allah ve Peygamberi'ne karşı gelen zengin ve seçkin insandan daha değerli olduğu Abese Suresinin ilk 12 ayetinde anlatılır. Bu ayetlerde özelde görme engellilerin genelde ise tüm engellilerin haklarına vurgu yapılarak onlara gerekli ilginin gösterilmesi konusunda şöyle buyrulmaktadır;

"Kendisine o *âmâ* geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü, yüz çevirdi. (Ey Peygamberim!) Ne bilirsin belki o *âmâ* temizlenip arınacak yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecek, kendisini muhtaç hissetmeyene gelince sen ona yöneliyor, onun sesine kulak veriyorsun, (istemiyorsa) onun temizlenmesinden sana ne, ama sana Allah'a derin bir saygı ile korku içinde koşarak geleni bırakıp ondan gaflet ediyorsun; hayır böyle yapma, çünkü bu (Kur'an sureleri) bir öğüttür, dileyen ondan öğüt alır." (Abese, 80/1-12)

Peygamber Efendimiz (s.) bu olaydan sonra Abdullah b. Ümmi Mektûm'a ikramda bulunur, onu gördüğünde "Merhaba hakkında Rabbimin bana sitem ettiği kişi" der ve ihtiyacını sorardı. Abdullah b. Ümmi Mektum, Hz. Peygamber'in eşi olan Hz. Hatice'nin dayısının oğludur. Medine'ye ilk hicret eden muhacirlerdendir. Peygamberimiz (s.) çeşitli vesilelerle Medine'den ayrılırken bu kişiyi on üç defa kendi yerine vekil bırakmıştır. Bu sahabî aynı zamanda Hz. Peygamber'in müezzinlikle görevlendirdiği kişilerden biridir. Daha sonra Kadisiye Savaşı'na katıldığı ve bu savaşta şehit olduğu da rivayet edilmiştir.⁵

2. Dilsizlik

Dilsizin Arap dilindeki karşılığı "*ahres*" kelimesidir. Konuşmasının akışında, ritminde, tizliğinde, vurgularında, ses birimlerinin çıkarılışında, artikülasyonunda (ifade kabiliyeti) bozukluk bulunanlara konuşma özürülü denilmektedir.

Dünyaya gelen bir kişinin konuşamaması Kur'an'da "*bukm*" kelimesi ile ifade edilmektedir.

² Emine Gül, *Kur'an'da Engelliler*, Akis Kitabevi, 2005, s. 40.

³ Münür Tezcan, *Kur'an'da Engellilere Yaklaşımı ve İslam'ın Engellilere Tanıdığı Kolaylıklar*, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Yüksek Lisans Tezi, s. 19.

⁴ İsmail Karagöz, *Ayet ve Hadisler Işığında Engelliler*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005.

⁵ Halil Bektaş, *Kur'an'ın Özürlülere Bakışı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, s. 23.

Bedensel anlamda dilsizlik Kur'an'da tek bir ayette (Nahl, 16/76) şöyle geçmektedir:

"Allah (şöyle) iki adamı da misal verdi: Onlardan biri dilsizdir, hiçbir şeye gücü yetmez, efendisine sadece yüküdür. Nereye gönderse olumlu bir sonuç alamaz. Bu, adaletle emreden ve doğru yol üzere olan kimse ile eşit olur mu?"

Böylece Allah derdini anlatma ve verimlilik konusunda dilsiz ve konuşabilen kişi arasında eşitlik olamayacağını anlatmıştır.

Kur'an'da dilsizlik (konuşma özü) genel olarak haklı ve doğruyu konuşmayanlar için mecazen kullanılmıştır. Sadece bu ayette konuşma yeteneğinin olmaması anlamında yani hakiki anlamıyla geçmektedir. Bu ayetle birlikte dilsizlik dört ayette geçer.

a. Sağırılık

İnsanın sahip olduğu en önemli bilgi edinme vasıtalarından olan işitme duyusundan Kur'an Allah'ın insana verdiği önemli bir nimet olarak söz etmektedir. (Mü'minun Suresi, 23/78; Nahl Suresi, 16/78; En'am Suresi, 6/46; İnsan Suresi, 76/2)

Söz konusu ayetlerde Allah'ın insana verdiği bazı duyulardan hep belli bir sıraya göre söz edilmekte ve bu sıralamada işitme duyusu ilk sırada yer almaktadır. Bu işitme duyusunun önemine bir vurgu olarak düşünülebilirse de aynı zamanda bilimsel bir gerçeğe de işaret etmektedir. Zira günümüz embriyoloji bilimi de embriyonun gelişim sürecinde iç kulağın ilk halinin belirmesinden sonra gözün oluşmaya başladığını ifade etmektedir.

Kur'an'da işitme engelliler ile ilgili ayetlerin sayısı, görme engellilere göre daha azdır. İşitme engelliliği ifade eden "*esamm*" kelimesi genelde çoğul olmak [*summ*] üzere Kur'an'da isim olarak on iki ayette fiil olarak da iki ayette yer almaktadır. Bu ayetlerden on üçü dünyada, biri de ahirette olmak üzere işitme engelliliği ile ilgilidir. Dünyada işitme engelliliği ile ilgili ayetlerin sadece biri fiziksel anlamda işitmeyi veya duymanın ağırlaşmasını ifade ederken, diğer ayetler mecazi anlamdadır⁶.

Kur'an'da hakiki manada işitme engelinden bahseden, sağır kelimesinin geçtiği ayet sayısı birdir. O da Hud 11/24'de şöyle geçmektedir: "*Bu iki zümrenin (inanmayanlar ile ilahî hitabı reddedenlerin) durumu (mesel) kör ve sağır ile gören ve işiten kimseler gibidir. Bunların hâli hiç eşit olur mu? Hâlâ ibret almıyor musunuz?"*⁷

b. Akılsızlık (Zihinsel Engel)

İnsanın sahip olduğu en değerli nimet, akıl ve düşüncedir. Bu nimetin kaybedilmesi en büyük kayıp ve en büyük engelliliktir. Bu nedenle böylesi önemli bir nimetin muhafazası insan hayatında mutlak korunması gereken beş unsurdan biri olarak kabul edilmiştir (akıl, can, mal, din ve nesil). İnsanın aklına isabet eden afetler bedenine isabet eden afetlerden çok daha ağır ve kalıcıdır. Bu nedenle insan bedensel engelliliğinden dolayı bazı sorumluluklardan muaf tutulmuşken ondan daha ağır bir engellilik olan akli yetersizlikten dolayı bütün dinî sorumluluklardan muaf tutulmuştur. Zira dine muhatap olmanın ilk şartı akıl sahibi olmaktır. Nitekim Peygamber şu sözleri ile bu durumu dile getirmiştir:

"Üç kimseden sorumluluk kaldırılmıştır: Buluş çağına erinceye kadar çocuktan, uyanıncaya kadar uyuyandan ve şifa buluncaya kadar akıl hastasından."

Kur'an'da zihinsel engellilik hem fiziksel ve hem de mecazi anlamda kullanılmaktadır. Bu kullanımlarda zihinsel engellilik "*mecnun*" ve "*sefih*" kelimeleri ile ifade edilmiştir. Dinî ve dünyevi işlerde akıl noksanlığından kaynaklanan görüş ve muhakeme zayıflığı anlamına gelen "*sefih*" kelimesi daha ziyade çoğul formunda çeşitli türevleri ile on ayette on iki defa yer almaktadır. Sefih kimse zihinsel engellilik nedeniyle aklın ve dinin gereğinin aksine hareket eder. Başka bir ifade ile aşırı sevinç ve öfkeden dolayı insanın zihninde, işinde ve davranışlarında meydana gelen hafifliktir. Bu kişiyi akla ve dine aykırı işler yapmaya sürükler.

Zihinsel engelli kimse, özellikle ticari ve medeni iş ve işlemlerde yararına hareket edemeyeceği için velinin onu koruyup kolla-

⁶ Tezcan, a.g.e., s. 33.

⁷ Gül, a.g.e., s. 59.

ması emredilmektedir. Konu ile ilgili iki ayet vardır. Belli bir süreye kadar borçlananların, borçlanmayı yazmalarıyla ilgili olarak;

“... Eğer borçlu akli ermeyen veya zayıf bir kimse ise ya da yazdıramıyorsa velisi adaletle yazdırsın...” (Bakara, 2/282) denilmektedir. Ayette geçen “*süfehâ*” ifadesi malını israf ve telef edebilecek derecedeki akli noksanlığa sahip kimseyi anlatmaktadır.

“Allah’ın sizin için geçim kaynağı yaptığı mallarınızı akli ermeyenlere (*süfehâ*) vermenin...” (Nisa, 4/5). Bu ayette “*akli ermeyenler-süfehâ*” ile mallarını saçıp savuran, gereği gibi harcayamayan kimseler kastedilmiştir. Bunlar, rüştüne ermeyen ve muhakeme gücü gelişmemiş olan çocuklar olabileceği gibi kısıtlı, bunamış, depresyona ve bunalıma girmiş, doğuştan veya sonradan akli melekesini yitirmiş zihinsel engelli kimseler de olabilir. Ayet, malını akıllıca kullanamayan zihinsel özürüllüleri yerme bağlamında değil, akıllarının yetersizliği, yararlı ve zararlı olanı ayırt edebilme yetersizliği, malını muhafazada zayıflığı sebebiyle onları koruyup kollama bağlamında zikredilmiştir.⁸

c. Ortopedik Engel

Ortopedik engel olarak Kur’an’da *a’rec* kelimesi geçmektedir. *A’rec*, topal demektir. Bu kelime Kur’an-ı Kerim’de iki yerde kullanılmıştır. Her iki yerde de fiziksel (hakiki) anlamda yer almıştır. Kelimenin yer aldığı ayetler, yürüme engeli olan insanlara Allah yolunda savaşa katılma konusunda bir izni bildirmektedir.

“*Topala güçlük yoktur.*” ifadesinin yer aldığı ayetler Nur 61 ve Fetih 17’de yer almaktadır. Aynı ifadenin iki ayrı durumu bildirdiği görülmektedir.⁹

“*Görme engelli olana güçlük yoktur, yürüme engelli olana güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur.*” (Nur, 24/61) Ayetin yeme içme konusunda toplumsal bir düzenlemeyi içerdiğini ifade edenler olmuştur. Cahiliye Dönemi’nde Araplar engelliyle yemek yemekten kaçınıyorlardı. Bunu

görme engelinin yemek yerken sofrayı görmediği için her yerden yemesini, yürüme engelinin sofraya otururken yayılmasını, hastanın da hastalık durumuna göre kendilerine verdiklerini düşündükleri rahatsızlıkları bahane ederek yapıyorlardı. Allah bu ayetle cahiliyetin bu kötü âdetini kaldırmıştır.

Bazı yorumcular da engellilerin engelleri nedeniyle diğer insanlarla yemek yemekten çekindikleri, ayetin engellilerdeki bu anlayışı düzeltmek için geldiğini belirtirler. Ayrıca ayetin cihat konusunda engellilere izin içerdiğini ifade edenler de olmuştur. (Kurtubî, 1952: XII, 313-314)

“*Görme engelli olana güçlük yoktur, yürüme engelli olana güçlük yoktur, hastaya da güçlük yoktur. Bununla beraber kim Allah’a ve peygamberine itaat ederse, Allah onu, altından ırmaklar akan cennetlere sokar. Kim de geri kalırsa, onu acı bir azaba uğratar.*” (Fetih, 48/17)¹⁰

d. Hastalık

Kur’an’da hastalık için kullanılan temel ve genel kelime *marad* olmakla birlikte, isimleri anılan hastalıklar ve bedensel bozukluklar için kullanılan başka kelimeler de vardır. Belli başlıları şunlardır.

Marad, hastalık demektir.

Merîd ise hasta anlamındadır ve çoğulu *merdâ* olarak kullanılır.

Ulu’d-darar, topallık, körlük gibi engellilik ve hastalık demektir.¹¹

Hz. İbrahim’in kendisiyle tartışan muhaptalarıyla konuşması meyanında zikredilen “Hastalandığımda O bana şifa verir.” mealindeki Şu’arâ Suresinin 80. ayetinde ve Eyyub Peygamber’in hastalığıyla ilgili duasını belirten ayetlerde hastalık; inanç ve dua bağlamında zikredilmiştir.

“*Eyyub’u da hatırla. Hani o Rabbine, ‘Şüphesiz ki ben derde (durr) uğradım, sen merhametlilerin en merhametlisisin’ diye niyaz etmişti. Biz de Onun duasını kabul*

⁸ Tezcan, a.g.e., s. 40-42.

⁹ Gül, a.g.e., s. 69.

¹⁰ Tezcan, a.g.e., s. 39.

¹¹ Bektaş, a.g.e., s. 28.

edip kendisinde dert namına ne varsa gi-dermiştik..." (Enbiya, 21/83-84)

"Kulumuz Eyyub'u da an. Hani o, Rabbine, 'Şeytan bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu' diye seslenmişti. Biz ona 'ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içecek soğuk bir su' dedik. Ona bizden bir rahmet ve sağduyu sahiplerine bir ibret olarak ailesini ve onlarla beraber bir eşini armağan ettik. Dedik ki: Eline bir demet sap al, onunla vur da yeminini bozma. Gerçekten biz onu sabreden (bir kul) bulmuştuk. Ne güzel kuldu o, daima bize başvurdu." (Sad, 38/41-47)

Hz. Eyyub da bu emre uyararak ayağını yere vurmuş ve oradan çıkan sudan içerek ve yıkanarak hastalıklarından kurtulmuştur. Ayetlerdeki durr ve azap kelimeleri keder ve hastalık ifade etmektedir.¹²

Uzun süren bir hastalığa duçar olarak sınanan Hz. Eyyub'un sabrı Kur'an'da övülmüştür.

ALLAH' IN ADALETİ AÇISINDAN ENGELLİLİĞE BAKIŞ

İnsan dünya hayatı boyunca çeşitli durumlarla karşılaşır. Bunlardan bir kısmı kişiyi sevindiren, mutlu eden, onun kendini mutlu hissetmesini sağlayan genel anlamda "iyi" denilebilecek türden iken bir kısmı da kişiye üzüntü veren, acı veren, yaşama arzusunu azaltan, hatta büsbütün yok eden genel anlamda "kötü" olarak adlandırılabilir türdendir. Kur'an literatürü içinde bu durumlar "musibet" olarak adlandırılır ve bunlardan bir kısmı insanın iradesi dışında gelişir.

"Yaşanılan veya karşılaşılan sıkıntılar, inanan insanların bile aklına, zaman zaman 'acaba Rabbim bu dayanılmaz belaya beni neden düşürdü?', ya da 'Allah sevgili kullarına karşı işlenen bu zulme acaba neden dur demiyor?' gibi sorular getirebilmektedir. Böyle bir içsel soru, bir Müslüman için olduğu kadar, teistik¹³ bir tanrı inancına sahip olan öteki dinlerin

mensupları için de söz konusu olabilir. İnanan birçok kişi, aklına gelen bu tür soruları, kalıcı, kronik bir şüpheye yol açacak bir boyuta ulaşmadan, kendi aklını ve vicdanını tatmin edecek bir şekilde çözebilir. Ancak dinler tarihi ve felsefe tarihi göstermektedir ki bu herkes için böyle olmamaktadır.

Evrendeki acılar ve kederler karşısında, iyi bir tanrının var olduğundan şüpheye düşen, hatta bu yüzden onun varlığını yadsıyan azımsanamayacak sayıda insan vardır. Hatta evrendeki acı ve ıstıraplara dayalı kuşkular ve düşünceler, bireysel kuşku ve inkâr düzeyinde kalmamakta, mantıksal ve felsefi açıdan son derece teknik formülasyonlar içinde, teizmi eleştirenlerin ve bunların dışında pozitif ateist denilen kesimin Tanrı'nın yokluğunu kanıtlamak için tarih boyunca öne sürdükleri neredeyse tartışmasız en önemli kanıt oluşturmaktadır. İlim, kudret, irade ve iyilik sahibi bir Tanrı'nın yarattığı ve idare ettiği, hem vahyi hem de rasyonel teoloji tarafından savunulan bir evrende, kötülüğün yeri ve anlamının ne olduğu; ta baştan beri inananları ve bütün ilâhiyat sistemlerini de, her türlü dinî inanca karşı çıkanları ve büyük felsefe sistemlerini de meşgul etmiştir. Bu problem özellikle ateistlerin, fikir planında en büyük dayanaklarından biri olmuştur."¹⁴

Yaratmak Allah'a mahsus bir fiildir.

"Dikkat edin, yaratmak da emretmek de yalnız O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi olan Allah'ın şanı yücedir." (Araf, 7/54)

Dilediğini yaratan O'dur.

"Rabbim dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah onların ortak koştuğlarından uzaktır ve yücedir." (Kasas, 28/68)

Allah insanı en güzel şekilde yaratmıştır.

"Biz gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." (Tin, 95/ 4)

dir ve bütün varlıkların yaratıcısı olan bir Tanrı'nın var olduğuna inanmaktır. Bu yaklaşıma göre Tanrı dünya ve insanlar ile sürekli ilişki içerisinde. Teizme göre Tanrı vardır ve Tanrı'nın insanları doğru yola sokmak için insanlığa göndermiş olduğu peygamberler ve dinler vardır.

¹² A.g.e., s. 30.

¹³ Teizm ya da Tanrıçılık, Tanrı'nın varlığını doğrulayıp insanlara din gönderdiğine inanan bir düşünce akımı-

¹⁴ Tezcan, a.g.e., s. 74.

İnsanları ana rahimlerinde şekillendiren de O'dur.

"O sizi rahimlerde dilediği gibi şekillendirir. O'ndan başka ilah yoktur. O mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (Al-i İmran, 3/6)

"Şüphesiz külli iradenin sahibi Allah'tır. O her şeyin yaratıcısıdır." (Enam, 6/12)

"Dilediğini yaratır, Allah her şeye hakkıyla gücü yetendir." (Maide, 5/17)

"Bir şeyi dilediği zaman onun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen olur." (Yasin, 36/82)

"Yaratan, rızıklandıran, öldüren ve sonra tekrar diriltecek olan O'dur." (Rum, 30/49)

"Mülk O'nundur (Fetih, 48/14), dilediğine mülkü verir ve dilediğinden alır. Dilediğini aziz kılar dilediğın zelil kılar, hayır onun elindedir." (Ali İmran, 3/26)

"Güldüren de ağlatan da O'dur." (Necm, 53/43-44)

"O'nun izni olmadan hiçbir şey meydana gelmez. O dilemedikçe kimse bir başka kimseye, hatta kendine bile ne fayda nede zarar verebilir." (Yunus, 10/49)

"Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, dirimim ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah'ındır." (Enam, 6/162)

"Hiç kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır." (Al-i İmran, 3/145)

"Ölüm ne ileri alınır ne de geri bırakılır." (Araf, 7/43)

Bütün bu ayetler her şeyin ancak Allah'ın dilemesiyle ortaya çıkabileceğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Allah dilemezse hiçbir şey kendiliğinden olamaz.

Ölümler, sakatlıklar, kazalar, güzellikler, kötülükler, iyilikler ancak Allah dilerse meydana gelebilir.

"Elbette mutlak irade sahibi olan Allah dilediğini yaratır. Yaptığından sorumlu tutulacak da değildir." (Enbiya, 21/23)

Allah'ın dilediği her şeyi yaratabilmesi ve yaptığı şeylerden sorumlu tutulmaması O'nun

yaratırken bir hikmet ve ahenk gözetmediği gibi bir anlam taşımaz.

"O aynı zamanda her şeyi en güzel yaratan, her işinde hikmet olandır. Sebepsiz, hikmetsiz ve geliş güzel hiçbir şey yaratmaz. Kâinatta Allah'ın yarattığı bir ahenk ve düzen vardır." (Mülk, 67/3)

Bütün olaylar o düzen içerisinde meydana gelir. Bu ahenk Sünnetullah'tır. Bu ilahi disiplininde bir değişim de olmamaktadır.

Sünnetullah, Allah'ın âdet olarak var ettiği şeydir. Allah her şeyi bir düzen, uyum ve ölçü ile yaratmıştır.

Allah Teâlâ, kulları için kötü olanı değil iyi olanı, zararlı olanı değil faydalı olanı, zorluğu değil kolaylığı diler. Allah kullarına asla haksızlık ve zulmetmez. İyi iş yapan kendi lehine, kötü iş yapan ise kendi aleyhine davranmış olur.

Allah, kullarına akıl ve irade vermiş, bununla da yetinmeyerek doğru ve yanlışları fiilen kendilerine gösterip rehberlik edecek peygamberler ve kitaplar göndermiştir.

Kullar kendi iradesiyle neyi murat ederse ve sebeplerine sarılırsa Allah'ın kendilerine verdiği cüzi irade, güç ve Allah'ın takdiri oranında o fiili gerçekleştirebilirler. Burada kul açısından esas olan kendi niyeti, azmi ve iradesiyle ortaya koyduğu tavrıdır. Kur'an'a göre insanları imtihan için Allah çeşitli hastalık ve musibetler verebilir:

"Allah, insanları kendisine kulluk etsinler diye yaratmıştır. (Zariyat, 51/56) Boşuna yaratmamış (Mü'minun, 23/115) ve başıboş olarak da bırakmamıştır." (Kiyame, 75/36)

Sayamayacağı kadar bol nimetleri insanın emrine vermiştir, ancak bu nimetlerle ve musibetlerle insanları çeşitli şekillerde imtihana tabi tutmaktadır. Onların sabırlarını ve şükredip etmemelerini sınamaktadır. Çünkü dünya hayatı imtihan sürecidir.

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksilterek deneriz. Sabredenleri müjdele." (Bakara, 2/155)

Allah, hayatı, hayatta insana verdiği her şeyi ve ölümü de imtihan için yaratmıştır.

"O hanginiz daha güzel amel yapacağınızı sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır." (Mülk, 67/2)

İnsanların başına gelen bütün işler, musibetler, kazalar, belalar, maddi manevi sıkıntı veren şeyler ve olaylar ancak Allah'ın dilemesiyle olur. O dilemeden hiçbir musibet kendiliğinden meydana gelmez.

"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet başa gelmez." (Tağabun, 64/11)

Bu musibetler bazen kulun kendi hatalarından kaynaklanır, bazen ise Allah, musibetleri kullarına imtihan için verir. Ancak her hâlükarda bu olaylar Sünnetullah içinde, yani sebep-sonuç ilişkisi içerisinde cereyan eder. Bu musibetler karşısında Allah, kullarından sabretmelerini istemektedir.

Musibetlere maruz kalan müminlerin olması gereken tavrını Kur'an şöyle beyan ediyor:

"Onlar başlarına bir musibet gelince, 'Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allah'a aitiz ve şüphesiz O'na döneceğiz' derler. İşte Rableri katında rahmet ve merhamet onlarıdır. Doğru yola ulaştırılmış olanlar da işte bunlardır." (Bakara, 2/156-157)

Bazı musibetlerin tek çaresi sabır olabilir. Sabretmek kurtuluş yolu ve çare aramamak demek değildir. Sabretmek, isyan ve fevran etmemek, olayları metanetle karşılamak demektir. Hayat, imtihan süreci olduğuna göre orada nimetlerle beraber sıkıntı ve musibetlerin de olması tabiidir. Kuldun istenen iki durumda da kulluğunu göstermesi; sabretmesi ve şükretmesidir. Nimetlere hoş bakıp, musibet durumunda kulluk çizgisinden ayrılmak yanlıştır.

"İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'a kıyından kenarından kulluk eder. Eğer kendisine bir hayır dokunursa gönlü onunla hoş olur. Şayet başına bir kötülük gelirse gerisin geri (küfre) dönüverir. O dünyayı da kaybetmiştir ahireti de. İşte bu apaçık zıyanın ta kendisidir." (Hac, 22/11)

Bununla beraber musibetlerden kurtuluş için her türlü çare aranmalıdır. Ayrıca malımız ve canımıza gelebilecek bütün tehlike ve musibetlerle karşılaşmadan önce gerekli ted-

birleri almak, yapılan işleri düzgün, sağlam ve olması gerektiği gibi gerçekleştirmek de kul olarak sorumluluklarımız arasındadır.

Ayrıca insanların başına gelen musibetlerin ilahî takdir neticesinde olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

"Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuzda) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır." (Hadid, 57/22)

Bu ayet-i kerimede ilahî takdirin kudretinden bahsedilmiştir.

Zira her şeyi hakkıyla bilen ve her işinde hikmet sahibi olan Allah'ın kulu için takdir ettiği musibetlerde insan için hayır olabileceği inancı da bu musibetlere karşı sabretme açısından önemli bir güç kaynağıdır. Çünkü bizim bilmediğimiz şeyleri Allah hakkıyla bilmektedir. Üstelik o kullarına asla zulmetmez.

Olup biten her şey Allah'ın dilemesiyle olduğuna ve olan şeyde hayır olabileceğine inanan kişinin, musibetler karşısında sabretmesi ve metanetini koruması kolaydır. Bu inanç ona büyük bir teslimiyet ve sabır gücü kazandırır. Allah Teâlâ da kullarından bunu istemektedir. Sabredenlere dünyada ve ahiret hayatında çeşitli mükâfatlar vaat edilmiştir.

ENGELLİLİĞİN NEDENLERİ

Kur'an, ister doğuştan isterse sonradan kazanılmış olsun insanların görme, işitme, duyma, konuşma, düşünme ve anlama gibi zihinsel veya bedensel engelli olmalarında temel iki faktörün olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlar, insanların hataları ve insan iradesi dışında gelişen faktörler yani yaşananların imtihan oluşu olarak ifade edilebilir.

1. İnsanların Hataları-Musibet

Kur'an'da insanın başına gelen durumları ifade etmek için tercih edilen kelime "*musibet*" kelimesidir. Musibet, insana "isabet eden", ölüm, hastalık, sakatlanma, doğal afetler, kazanç kaybı vb. şeylerdir. Bunlar ara-

sında, “ölüm”, musibet teriminin en çok kullanıldığı durum olarak bilinmektedir.

“Yeryüzünde ve nefislerinizde meydana gelen hiçbir musibet yoktur ki, Biz onu yaratmadan evvel o Kitap’ta bulunmasın. Şüphesiz bu Allah’a göre kolaydır. Ki kaybettüğünüze üzülmesiniz ve verdikleriyle de şımarayasınız. Allah kendini beğenip böbürlenene hiç kimseyi sevmez.” (Hadid, 57/22-23)

“Başınıza gelen her musibet kendi ellerinizin kazandığı yüzündendir.” (Şura, 42/30)

Musibetle ilgili diğer ayetlerde şu şekildedir:

“(Düşmanlarınızı) iki misli musibete uğrattıktan sonra şimdi aynı musibet sizin başınıza geldi diye, kendi kendinize ‘Bu nasıl oldu?’ diye soruyorsunuz, öyle mi? De ki: ‘O, sizin kendi eserinizdir.’” (Al-i İmran, 3/165)

“Fakat bu dünyada yaptıkları yüzünden başlarına felaket geldiğinde ne olacak (onların hâli); o zaman sana gelip Allah’a yeminle, ‘Bizim niyetimiz, iyilik yapmak ve uyum sağlamaktan başka bir şey değildir (diyecekler)?’” (Nisa, 4/62)

“Aranızda mutlaka geride kalanlar olacak ve o zaman, başınıza bir felaket geldiğinde, ‘Onlarla bulunmamamız Allah’ın bize bir lütfudur!’ diyecekler. Ama Allah’tan size bir zafer ihsan edildiğinde, bu kimseler, kuşkusuz —sizinle kendileri arasında bir sevgi/bağlılık sorunu olmamış gibi— ‘Keşke onlarla olsaydık da o büyük başarıdan (bir pay) kapsaydık!’ diyeceklerdir.” (Nisa, 4/72)

“Ve kendi elleriyle yapıp-ettiklerinden ötürü başlarına bir musibet geldiği zaman: ‘Ey Rabbimiz, bize bir elçi göndermiş olsaydın senin mesajlarına uyar ve inanan kimselerden olurduk’ demesinler diye (gönderdik).” (Kasas, 28/47)

“Başınıza gelecek her felaket kendi ellerinizle yapıp-ettiklerinizin bir ürünü olacaktır; bununla beraber Allah çok bağışlayıcıdır; ve siz O’nu yeryüzünde bertaraf edemezsiniz, (öteki dünyada da) sizi Allah(in cezası)’tan koruyacak ve size yar-

dım edecek kimse bulamazsınız.” (Şura, 42/30)

Ayrıca şu ayetlerde de insanoğlunun yapıp-ettikleri yüzünden başına musibet gelebileceği açıkça ifade edilmektedir;

“Öyle ki, işledikleri kötülükler kendi başlarına yıkılmış, alay edip durdukları şey onları çepeçevre kuşatmıştı.” (Nahl, 16/34)

“Çünkü işledikleri her kötülük, onlara (geri) döner. Ve bugün zulmeden insanlar[ın başlarına da aynı şey gelecektir]: işledikleri her kötü fiil (tekrar) kendilerine dönecek ve onlar (Allah’ı) asla aldatamayacaklardır!” (Zümer, 39/51)

“... Fakat, o hakkı inkara şartlanmış olanlara gelince, işledikleri kötülüklerden ötürü, böylesinin başlarına her an beklenmedik bir felaket çullanmaktan ya da yurtlarının yanına-yakınına inmekten geri kalmaz, tâ ki Allah’ın verdiği söz yerine gelinceye kadar; gerçek şu ki, Allah verdiği sözü yerine getirmekten asla geri durmaz!” (Ra’d, 13/31)

“Size gelen her iyilik Allah’tandır; başınıza gelen her kötülük de kendinizden.” (Nisa, 4/79)

“Kendi eliyle yaptıklarının sonucu olarak başına bir bela gelirse, o zaman, şükürden ne kadar uzak olduğunu gösterir.” (Şura, 42/48)

“(Her zaman olduğu gibi,) insanlara rahmetimizi tattırdığımız zaman buna sevinirler; fakat kendi yapıp-ettikleri sonucunda başlarına bir bela gelince de bütün ümitlerini yitirirler!” (Rum, 30/36)

“Her kim kötü bir iş yaparsa onunla cezalanır” (Nisa, 4/123)

“Ceza gelince: ‘Bu nereden?’ dediniz. De ki: ‘O, kendi tarafınızdandır. Çünkü Allah her şeye kadirdir.’” (Al-i İmran, 3/165)

Aynı anlamda diğer ayetlerde de “kendi yaptıkları yüzünden başlarına bir bela geldiği zaman” ve “ellerinin sunduğu günahlar yüzünden” şeklinde geçmektedir.

İfadeler açık bir şekilde insanın irade alanına giren konulara işaret etmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken husus, bu tür musibetin mümin-kâfir ayrımı yapılmadan, herkesin başına gelebileceği noktasıdır. Zira açıktır ki, insana, yapmış olduğu birtakım hatalardan dolayı, musibet isabet edebilir ve bu onun yaptıklarına karşılık olmaktadır.

Musibetin bu türü, insanın sorumluluk alanına girer ve bu konuda önceden alınacak tedbirler, musibeti önleyici olabilir. Nitekim Al-i İmran Suresinin 165. ayetinde, müminlerin savaş sırasında yapmış oldukları hatanın karşılığı olarak başlarına isabet eden musibetten bahsedilmektedir. Bu hatayı müminler, yapmayabilirlerdi. Bu, imkân dâhilindeydi, ancak hata işlendikten sonra, başlarına musibet geldi ve ardından savaştan mağlup ayrıldılar. Yine insanoglu, kıtlık anlarında kullanılmak üzere önceden tedbir almakla, sel veya deprem gibi afetler olmadan önce gerekli önlemleri almakla, musibetlerin belirli zararlarından korunabilirler. Bu gibi, insanın irade alanına giren konularda gösterilen ihmal ve umursamazlık sonucu uğranan zarar dolayısıyla sorumluluk Allah'ın üzerine atılamaz. Zira açıktır ki, her konuda olduğu gibi, bu konuda da, insan, gücü dâhilinde olan şeylerden sorumludur. “*Önce deveyi kazığa bağla, sonra Allah'a tevekkül et.*” hadisi de bu hususu gayet açık bir şekilde ifade etmektedir.

Engellilik, tıbbî açıdan doğuştan ve kazanılmış olmak üzere iki ana grupta toplanabilir. Doğuştan olan engellilikte doğum öncesi, doğum sırası ve anne ile ilgili faktörler çok belirleyicidir. Akraba evlilikleri, kalıtım, toplumda yaygın sağlık hizmetlerinin olmaması ya da bu hizmetlerin bölgeler arası eşit olmayan şekilde dağılmış olması, kadın eğitiminin çok düşük olması, anne olma yaşının küçüklüğü, doğum öncesinde annenin sağlık kontrollerinin olmayışı, çok çocuk dünyaya getirme, doğumun sağlık personeli gözetimi altında yapılmaması, doğum sırasında çocuk ve annenin bazı risklerle karşı karşıya kalması, bulaşıcı hastalıklar, çeşitli çocuk hastalıkları, ateşlenme ve benzerleri doğum öncesi ve doğum sırasında engelliliğe yol açan faktörler olarak sayılırlar.

Doğumdan sonra kazanılmış engelliliğe yol açan faktörler olarak ise kazalar, hastalıklar ve doğal afetler sayılabilir.¹⁵

¹⁵ A.g.e., s. 69-72.

2. İmtihan

Kur'an'a göre insanın yaratılması ve yaşatılması, yani dünya hayatı bir imtihandır. İnsanların refah ve sıkıntı durumunda bırakıldığı zamanlarda yapıp ettikleri ölçü alınır.

“O hanginizin daha güzel iş yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı.” (Mülk, 67/2)

Yani bu imtihanda sağlıklı veya engelli oluşumuz fark etmemektedir, sonuçta herkes bir türlü denenmektedir.

İnsanı Allah katında değersiz kılan unsur insanın manevi değerlerinin yoksunluğudur, engeli değil. Hucurat Suresinin 13. ayetinde de “*Allah katında en üstün olanınız Allah'tan en çok korkanızdır.*”¹⁶ denilerek bu gerçek ortaya koyulmuştur. Buradaki korkma da Allah'ın söylediklerini yerine getirmek, güzel ahlaklı olmaktır.

Kısaca diyebiliriz ki, İslam'a göre insan değerli bir varlık olup, bu değerini fiziki yapısından almayıp İslami olan yapısından almaktadır. İslam toplumlarında hasta veya sakat durumunda olanlara şefkat ve merhametle yaklaşmış, batı toplumlarında olduğu gibi kesinlikle dışlanmamış, kendilerine gereken yardım gösterilmiştir. Çünkü inanan kişi, yaşadığı dünyanın bir imtihan yeri olduğunun, herkesin başına her an olumsuz şeyler gelebileceğinin bilincindedir. Neticede İslam anlayışına göre her şey, insan merkezli düşünülmekte ve ele alınmaktadır. Evreni değerli kılan insandır. İnsanı insan yapan, insanı üstün kılan, yücelten hususlar da evrensel içerikli İslami değerlerdir. Bu değerlere sahip olmayan bir kişinin Allah katında bir değeri ve kıymetinden bahsedilemez. Dolayısıyla bu evrensel değerlere sahip olan engelli bir insan, bu değerlere sahip olmayan engelsiz bir insandan daha üstün ve daha faziletlidir.¹⁷

¹⁶ Hucurat, 49/13.

¹⁷ Saffet Sancaklı, “**Hz. Muhammed'in Engellilere Bakış Açısının Tespiti**”, www.sosyalsiyaset.com

SORUMLULUKLAR VE TANINAN KOLAYLIKLAR BAKIMINDAN KUR'AN'IN ENGELLİLERE BAKIŞI

1. Dinî Sorumluluklar Bakımından

İslam'da hak ve sorumluluklar insanın gücü ile sınırlı ve orantılıdır. Engelli olmanın insana getirdiği güç kaybı kişinin yükümlülükleri de dikkate alınarak durumuna göre kolaylık ve ruhsat yoluna gidilmiştir.

İnsanı insan yapan aklıdır. Bunun için İslam'ın emirleri ve yasaklarıyla korumayı hedeflediği beş şey (akıl, mal, can, din ve nesil) içinde akıl en başta gelir. Zira akli olmayanın diğer değerleri kıymetlendirme veya istifade etme imkânı kalmayacaktır.

İslam'da insanın söz ve davranışlarından sorumlu tutulabilmesi için akıllı ve ergen olması gerekir. Akıldan tam olarak yoksun bulunan veya olayları ayırt edemeyecek kadar akıl hastalığı bulunan kişiler ve ergenlik çağına ulaşmamış kişiler ibadetlerle sorumlu değildir.¹⁸

*"Allah bir kimseyi ancak gücünün yettiği şeyle mükellef kılar."*¹⁹

Sonuç olarak zihinsel engelliler iman bakımından ve diğer sorumluluklar bakımından muafıdır, fakat diğer engelliler muaf değildir sadece sorumluluklarında kolaylıklar sağlanmıştır.

2. Tanınan Kolaylıklar Bakımından

Allah insanları güçlerinin yettiği şeylerden sorumlu tutar. Zira Allah dininin uygulanırılığını murat etmiştir. Bu ise ancak insanların güç yetirmelerine paralel olarak gerçekleşebilir.

*"O dinde size zorluk kılmadı."*²⁰

"Eğer hasta olur, ya da yolculukta bulunursanız... su bulamazsanız o zaman temiz

*bir toprağa yönelip, yüzlerinizi ve ellerinizi meshedin."*²¹

Bu ayet ise hastalara ve abdest alamayacak kişilere abdest alma konusunda kolaylık içermektedir.²²

Hız. Peygamber (s.) "*Hasta namaza ayakta baslar, şayet gücü yetmiyorsa oturarak kılar, buna da gücü yetmiyorsa kafasıyla ima ederek kılar.*" buyurmuştur. Namazda sakatların ayakta durmaya güçleri yoksa oturarak namaz kılması ve rükûu ve secdeyi oturduğu yerden yapması caizdir. Buna gücü yetmediği takdirde secdede rükûdan biraz daha fazla eğilmek suretiyle rükûnları yerine getirir. Ayakta durabildiği halde rükûa ve secdeye varamayan kimse namazını ayakta kılar, rükû ve secde için basıyla eğilir. Secde için eğilme rükûdan biraz daha fazla olmalıdır.²³

*"Köre güçlük yoktur."*²⁴ ayetinde körlük fiziksel anlamda kullanılmıştır. Fetih Suresinin 17. ayetinde görme özürülü olanların savaşa katılma zorunluluklarının olmadığı belirtilmiştir.

Nur Suresinin 61. ayetinde ise savaşa katılmayan körlerin savaşa giderken evlerinin anahtarlarını kendilerine teslim eden kişilerin evlerini korumak amacıyla bulunurken oralarında yemek yemelerinin kendileri açısından bir sakıncasının olmadığı ifade edilmiştir. *"Âmâya güçlük yoktur. Topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur."*²⁵

Daha sonra inen ayetler de zayıf, hasta ve savaş için maddi imkân bulamayanları, yani mazereti olanları savaşa katılma sorumluluğu dışında tutmuştur.

"Allah'a ve Resulü'ne karşı sadık ve samimi oldukları takdirde, güçsüzlere, hastalara ve (seferde) harcayacak bir şey bulamayanlara (sefere katılmadıkları için) bir günah yoktur. İyilikte bulunanların (kınanması) için de bir sebep yoktur. Allah

¹⁸ Bektaş, a.g.e., s. 42.

¹⁹ Bakara, 2/286.

²⁰ Hac, 22/78.

²¹ Bakara, 2/184.

²² Bektaş, a.g.e., s. 29.

²³ A.g.e., s. 29.

²⁴ Nur, 24/61.

²⁵ Nur, 61.

*çok bağışlayandır, çok merhamet eden-
dir.*"²⁶

Ayetlerden anlaşıldığı üzere, özürleri ne-
deniyle savaşa katılmayanlara, samimi dav-
randıkları sürece bir sorumluluk yoktur. Hatta
samimiyetleri ve iyi niyetleri sayesinde savaşa
katılanlar gibi sevap kazanabilirler.

Nisa Suresi 102. ayette "*Hasta olursanız
silahınızı bırakmada size günah yoktur.*" den-
mek suretiyle tanınan kolaylık bildirilmiştir.
Fetih Suresinin 17. ayeti ve Tevbe Suresinin
91. ayetinde de hasta kişilerin savaşa katıla-
mamaları mazur görülmektedir.²⁷

*"Allah sizin için kolaylık ister zorluk iste-
mez."*²⁸

Bu ayetler İslam'ın bu konudaki temel
prensibini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.
Görme yetisi olanla olmayanın güç yetirme
durumları da eşit olmadığı için sorumlulukla-
rında da âmânın lehine farklılıklar olacaktır.
Görme özürüllü de diğer özürüllü gibi dinî
konularda güçlerinin yettiği şeylerden ve güç-
lerinin yettiği oranda sorumludurlar. İlahî ada-
lete uygun olan da budur.

*"Görme engelli için bir güçlük yoktur; yü-
rümeye engelli için bir güçlük yoktur; hastaya
da bir güçlük yoktur. Sizin için de gerek
kendi evlerinizden, gerekse babalarınızın
evlerinden, annelerinizin evlerinden, erkek
kardeşlerinizin evlerinden, kız kardeşlerini-
zin evlerinden, amcalarınızın evlerinden ha-
lalarınızın evlerinden, dayılarınızın evlerin-
den, teyzelerinizin evlerinden veya anahtar-
larına malik olduğunuz yerlerden yahut
dostlarınızın evlerinden yemenizde bir sa-
kınca yoktur. Toplu halde veya ayrı ayrı
yemenizde de bir güçlük ve günah yoktur.
Evlere girdiğiniz zaman Allah tarafından
mübarek ve güzel bir yaşama dileği olarak
birbirinize selam verin. İşte Allah düşünüp
anlayasınız diye size ayetlerini böyle açıklar."
(Nur, 24/61)*

*"Görme engelli olana güçlük yoktur, yü-
rümeye engelli olana güçlük yoktur, hastaya
da güçlük yoktur. Bununla beraber kim Al-*

*lah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse, Allah
onu, altından ırmaklar akan cennetlere so-
kar. Kim de geri kalırsa, onu acı bir azaba
uğratar.*" (Fetih, 48/17)

*"Yolculuğa gücü yetenlerin haccetmesi Al-
lah'ın insanlar üzerindeki hakkıdır."*²⁹

Ayette geçen "güç yetirme" mali ve be-
denî olarak güç yetirmeyi ve yol emniyetini
kapsamaktadır. Mali olarak güç yetirme; kişi-
nin temel ihtiyaçlarının dışında, hacca gidip
dönüncüye kadar kendisinin ve bakmakla yük-
kümlü olduğu kişilerin geçimlerini sağlayacak
varlığa sahip olmak demektir.

Bedensel olarak güç yetirmek ise; hac
yapmasına engel olabilecek zihinsel ve be-
densel bir engelinin olmaması demektir. Bun-
dan dolayı akıl hastası, hac yolculuğuna da-
yanamayacak durumda hasta, yatalak, kötü-
rüm, felçli ve görme engelli kimselere hac
farz değildir.³⁰

Oruç akıllı, ergenlik çağına gelmiş ve sağ-
lıklı, hayız ve nifas (loğusa) hâlinde olmayan,
seferi durumunda bulunmayan Müslüman ki-
şilerin yükümlü olduğu bir ibadettir. Hastala-
ra, delilere, çocuklara, ayrıca oruca dayana-
mayacak derecede yaşlı olanlara Ramazan
ayında oruç tutmak farz değildir.

Hasta ve oruca güç yetiremeyecek kişilerin
oruç sorumlulukları ile ilgili olarak Kur'an şö-
ley diyor:

*"Oruç sayılı günlerdir. Sizden kim hasta, ya
da yolculukta olursa, tutamadığı günler sa-
yısınca başka günlerde tutar. Oruca gücü
yetmeyenler ise bir yoksul doyumu fidye
verir. Bununla birlikte kim daha fazla verirse
o kendisi için daha hayırlıdır. Eğer bilerseniz
oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır. Kim
hasta veya yolcu olursa tutamadığı günler
sayısınca başka günlerde tutsun. Allah size
kolaylık diler zorluk dilemez."*³¹

İşitme engelli, görme engelli, konuşma en-
gelli veya ortopedik engelli olup da sağlık yö-
nünden oruç tutmasına mani bir durum bu-
lunmayan kişilerin Ramazan orucunu tutmala-
rı gerekir.

²⁶ Tevbe, 9/91.

²⁷ Gül, a.g.e., s. 78.

²⁸ Bakara, 2/185.

²⁹ Al-i İmran, 3/ 97.

³⁰ Bektaş, a.g.e., s. 48.

³¹ Bakara, 2/184-185.

SONUÇ

Nasil ki beş parmağın beşi bir değildir, Allah'ta bizleri farklı yaratmıştır. Eğer Allah dileyseydi herkesi sağlıklı ya da imanlı yaratırdı. İşte bu yüzden "Niye ben?" sorusunu sormamalıyız. Bu soru bizi isyankâr kılmaktan, moralimizi bozmaktan ve günaha sokmaktan başka hiçbir işe yaramaz.

Ayrıca hem bu dünyamız zehir olur, hem de öbür dünya için Allah'ın rızasını kazanamayız. Engelli kişilere düşen engellerini kabul lenip, hayatın imtihan olduğunu unutmadan, Allah'ın da rıza gösterdiği şekilde mücadele etmektir. "O, hanginizin daha güzel iş yapacağını denemek için ölümü ve hayatı yarat-tı." (Mülk 67/2), ayetinde belirtildiği gibi hayatın ve çekilen zorlukların deneme olduğu unutulmamalıdır.

Gerçekten de "hikmetten sual olunmaz." Burası imtihan dünyası olduğu için çekilenlerin ne anlama geldiğini bilemeyiz. Bize hayır gelen bir olayda şer, şer gibi gelen bir olayda hayır vardır. Buradaki ince çizgi yani her şeyin kader olmadığını da aklın devreye girmesiyle söyleyebiliriz. Fakat aklın devreye sokulmadığı engelli olarak doğma durumu ve çekilen hastalıklar katedir. Daha sonrası ise sefih olanların dışında kişilerin kendi akıllarının devreye girdiği bir imtihandır.

Ayrıca insanların başına gelen musibetlerin ilahi takdir neticesinde olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

*"Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, Biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır."*³²

Sağlıklı kişilerde Allah'ın rızasını kazanmak ve engelli kişilerin hayatlarında onlara köstek değil destek olmak için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Aileler engelli bir çocuğa sahip olduğunu kabullenmeli, onları yük olarak görmemeli, onlara karşı gerekli ilgi ve sevgiyi göstermelidirler.

Bunun yanı sıra toplumda engelli kişilere karşı incitici davranışlar sergilenmemelidir, on-

lara yardımcı olmalı, dertleriyle dertlenilmeli, topluma katılımları sağlanmalıdır.

Engelli kişilerde eşitlik ilkesinden yararlanarak eğitim almalı ve aldıkları eğitim sonucunda istihdam edilmelidirler. Engelliler de başlarına gelenlere karşı sabretmeli, ümitsizliğe kapılmamalı, gerekli bütün tedavileri olmalı ve her zaman dua etmelidirler.

Ayrıca Allah'ın kendisine devamlı dua edilmesini sevdiği de unutulmamalıdır.

Kaynakça

Bektaş, Halil; *Kur'an'ın Özünlülere Bakışı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2006.

Besiri, Arzu; "Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi", *TBB Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2009, s. 353-374.

Gül, Emine; *Kur'an'da Engelliler*, Akis Kitabevi, 2005.

Karagöz, İsmail; *Ayet ve Hadisler Işığında Engelliler*, Ankara, Diyanet İşleri Başkanlığı, 2005.

Sancaklı, Saffet; "Hz. Muhammed'in Engellilere Bakış Açısının Tespiti", www.sosyalsiyaset.com

Tezcan, Münür; *Kur'an'da Engellilere Yaklaşımı ve İslam'ın Engellilere Tanıdığı Kolaylıklar*, T.C. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Yüksek Lisans Tezi, 2006.

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Teizm>

www.kuranmeali.com

www.kuranmeali.org

³² Hadid, 57/22.